

Krémer Andrea Heléna riportja nagyszüleivel

(Székesfehérvár, 2003. március)

1. Életem, mint KRÉMER PÉTER (1927 – 2011)

Andi: Nos, papa, mesélj egy kicsit a gyerekkorodról, az életedről, arról, hogy hogyan szöktél meg számtalanszor a leendő fogságokból, hogyan menekültél meg a nehéz helyzetekből a háború alatt.

Papa: Na, akkor valahol elkezdem: Születni születtem 1927-ben május 1-én. Szakadátón laktunk a szüleimmel, a 222-es házszám alatt. Ott jártam iskolába is, az alsó tagozatban, ami ott volt, három osztály volt egy teremben, az 1., a 2. és a 3.. Mindig felváltva kaptuk a leckét, és felváltva jutottunk csak szóhoz. A 4., 5., 6. osztályban már külön voltunk, ha jól emlékszem. Högyészen jártam polgári iskolába, ott tanultam, és ott tanultam meg harmónikázni és orgonálni is. Így került arra sor, hogy amikor a háború alatt a kántor tanító bevonult, akkor elvállaltam a kántorságot a templomban, mentem mindennap ahová kellett, temetésekre, meg misét tartani, reggel hét órakor már mentem a templomba és az összes szertartásra, ami volt. Előtte elmentem a paphoz, aki betanított, és akkor én voltam ott kb. 2 éven keresztül - évszámokat nem tudok mondani, valahol a negyvenes években - én voltam akkor ott a kántor, mert nem volt senki más. A mama meg az iskolatársaival az énekkar tagja volt, úgyhogy volt egy saját énekkarom is, haha... Igen.

Aztán beszélek egy kicsit a volksbundistákról (*náci érzelmű magyarok*) is. Mikor ez a mozgalom létrejött, akkor mi az ellenzékbe tartoztunk ugye, mi nem voltunk volksbundisták, mert a szüleim akkor magyar anyanyelvű, magyar nemzetiséget vallottak. 1941-ben volt egy nagy népszámlálás, és akkoriban a falu lakosságának kb. az 50 %-a ugyanígy magyar nemzetiséget vallott. A többiek volksbundisták voltak, mi meg voltunk "Hűséggel a hazához". Mi, akik magyar nemzetiséget

vallottunk, a leventékhez mentünk, a mozgalom tagjai pedig mentek a "Heil Hitler" mozgalomhoz.

Ekkor bejöttek a németek, hogy katonákat toborozzanak a hadseregbe, és mivel egész Szakadát község sváb ajkú volt, akkor már nem számított, hogy ki milyen nemzetiséget vallott, csak összeszedték a faluból az embereket, azt mondták, hogy ettől eddig az életkorig mindenkinek menni kell, és én mindig beleestem az ilyen szórásokba. Mivel akkor 18 éves voltam, ezért besoroztak német SS katonának, vittek is volna a frontra és akkor SS katonaként kellett volna harcolnom, német ruhába, meg minden. Aki magyar nemzetiséget vallott, azok közül egy sem ment, és szerencsénk volt, hogy ott Szekszárdon volt a Bencédi Gyuri bácsi, aki katonatiszt volt, és az ő kapcsolatai révén tudtunk jelentkezni a magyar hadseregbe. Gyalog tettük meg ezt a 35 km-t Szakadáról Szekszárdra, és ott jelentkezünk a magyar hadseregbe és ott vonultunk be. Mikor bevonultunk, akkor mi álltunk a kapun belül, a németek meg kerestek bennünket, hogy hol vagyunk, hol vannak a szökevények, és akkor odajöttek és el akartak minket onnan vinni. Akkor azt mondta az a katonatiszt, a Bencédi, hogy nem lehet már bennünket elvinni, mert már be vagyunk sorozva, föl vagyunk szerelve és megyünk a frontra. Hát nem a frontra vittek minket, hanem elvittek minket Nagypárára, az Pécs mellett van valahol, egy kis község. Ott töltöttünk nem tudom mennyi időt, kiképzést kaptunk, fapuskával, és hát falun, ahol lehetett, pajtában, fészkerben helyeztek el bennünket, szalmán aludtunk, úgyhogy ilyen katonaéletünk volt. Mindezt csak azért, hogy ne tudjanak minket elvinni. A többiek meg, akik ott voltak, azokat elvitték SS katonának és mentek Németországba, ahol megkapták a kiképzést.

Innen a pécsi kórházba kerültem, mert egy pár helyen a testemen csúnya kelések lettek, beteg lettem. 1944-ben, mikor a kórházban feküdtem, akkor jöttek be az oroszok - már itt volt a front - és azt mondták, hogy mindenki meneküljön, amerre lát, amerre tud. Ekkor fogtuk magunkat, annyira beteg nem voltam, mert hát ugye a kelések miatt még tudtam menni, tudtam menekülni, mert különben a németek elvittek volna Németországba, és akkor oda kerültem volna vissza, ami elől elmenekültem korábban.

Fogtam hát magam a többiekkel együtt és mentünk akkor gyalog, ment az egész kórház, elől ment 3 mentőautó, aki fel tudott szállni rájuk, az azokkal ment, a többiek pedig gyalog. Nekem eleinte sikerült egy helyet kapni egy mentőautóban, de az út során kilóttek bennünket, úgyhogy szilánkot is kaptam a hátsó ablaküvegből, ami mellett ültem, a helye talán még most is látszik, az állam alatt, de szerencsére sikerült Mecseknádasdon keresztül Komló felé menekülni, tovább Dombóvár felé. Ekkor már a mentő sem ment tovább, de mi még egy darabig mentünk, amikor találtam egy rossz kerékpárt, felszálltam, gumi nélkül, minden nélkül, felültem, aztán tekertem és mentem. Mentem hazafelé, Dombóvár felé. A front meg mögöttünk jött, és mindenki, aki katonaruhában volt, az menekült az oroszok elől, hogy ne kerüljön katonafogságba. Akkor Dombóváron azt mondták, hogy itt van egy vonat, ami Németországba megy, szálljunk be és elvisznek bennünket. Hát én megint nem szálltam be a vonatba, hanem ott volt valami pult, sörkimérés, kocsma, ilyesmi, és én kinyitottam az ajtót, és oda bebújtam. Miután a razzia elment, akkor jöttem elő. Akkor azt mondták, hogy jön még egy mozdony, Bátaszékre megy vagy valahová arrafelé, ami hoz még egy szerelvényt, úgyhogy aki még esetleg el akar menni, az elmehet. És akkor így mentem el az utolsó lehetőséggel. Áthoztak és onnan eljöttem Tamásiba, onnan meg gyalog mentem hazafelé Szakadára. Be voltam ragasztva, mert ugye kaptam a szilánkot, és akkor találkoztam a karhatalommal az országúton, akik a katonaszökevényeket keresték. Megkérdezték, hogy hová megyek, mert ugye ott mentem egy fapuskával a kezemben, katonaruhában. Azt mondtam, hogy nem látják, hogy sebesült vagyok, megyek a kórházba, mert hallottam már előtte, hogy Gyöngyösön van egy katonakórház és akkor azt mondtam, hogy oda megyek, hogy ellássanak, mert megsebesültem. És akkor így engedtek el. Gerenyási erdőn keresztül akkor felmentem gyalog, és ott eldobtam a fapuskát be a bokrok közé és éjjel értem haza, és akkor bejelentkeztem, hogy itthon vagyok, utána felmentem a szénapadlásra, és három napon keresztül ott voltam fent, ott bújtam el.

Mikor az oroszok bejöttek, akkor előjöttem, addig én ott lapultam, mert katonaszökevény voltam, nehogy elkapjanak. Ez volt egyszer egy szökés, utána jött a másik.

Mama: Eközben az oroszok elkezdtek szervezkedni, összeszedték az embereket, hogy vigyék őket a malenkij robotra, először csak azt mondták, hogy árkot ásni viszik őket. Összeszedték a népet 18-40 éves korig, ez már akkor volt, miután elvonult a front, és akkor szedték össze a fiatalokat, hogy árkot ásni menjenek.

Papa: Akkor ez volt, de arról nem volt szó, hogy valójában hová viszik őket, pedig ők már tudták, hogy nem árokásásról van szó, hanem vinnék őket Oroszországba bányákba, meg ilyen helyekre. Akkor egy-két napon belül kidobolta a bíró, hogy 18-40 éves korig jelentkezzen mindenki a tanácsháznál, mert ha nem, akkor kiírtják a családját. Ott jelentkeztünk mindannyian, ahonnan aztán átvittek minket Gyönkre, ott az iskolában töltöttük az éjszakát, ott gyülekeztünk, onnan elvittek minket Szekszárdra a börtönbe, ott voltunk bezárva egy éjjel. A padlón aludtunk és másnap akkor meg Bajára vittek, és onnan megszöktem megint.

Mama: Mondd el, hogy hogyan szöktél meg, hogy hogyan kerültél vissza.

Papa: Hogy hogyan szöktem meg? A postán voltunk bezárva Baján, annak volt egy nagy fakapuja, csak azon lehetett ki-be menni, és a barátom, a Gyuri, vele együtt akartunk volna elszökni. Egyszer-kétszer próbálkoztunk, nem sikerült, és akkor jött a bátyám, az András, és azt mondta, hogy Péter, ha menni akartok, akkor most menjetek, mert az orosz őrség elvonult bentről a kapu elől, tehát most akkor ki lehetne szökni. Én fogtam magam és bementem a lépcső alatti raktárba, ott lógott mindenféle kábel, fogtam négy tekercset, a vállamra vettem. A Gyuri azt mondta, hogy Péter, én nem megyek veled, így ő meg is halt kint Oroszországban.

Andi: A bátyád nem akart veled szökni?

Papa: Az nem.

Andi: Miért nem?

Mama: Annak sem volt bátorsága.

Papa: Nem mert. Csak én mertem, nekem volt hozzá bátorságom. Na, akkor kinyitottam az ajtót, kimentem, és kint állt még egy másik őr. Hát a másik azért ment el olyan nyugodtan onnan, mert tudta, hogy még egy őr ott marad még. Kérdezte tőlem, hogy hová megyek. Én meg mondtam, hogy hát hová mennék, hát nem látja, hogy hová megyek? Probléma van a városban a telefontal, hát ki kell javítani.

Probléma persze nem volt semmivel, haha, de az őt azt mondta, akkor jó, menjek csak. Akkor hát ott álltam, kint az utcán, nem tudtam merre menjek, mert hát az utcán ott volt az a rengeteg katona, végig a Duna partján, akkor az oroszok szintén ott voltak, meg mindenféle hadsereg ott járt át a Dunánál komppal, én meg hát fogtam magam és elmentem oda. Ott valami albán katonák voltak, akik átmentek a Dunán, mert hát híd már ugye nem volt, és akkor megszólítottam az egyiket, aki tudott egy kicsit németül. Megkérdezte, hogy mit keresek én itt, én meg mondtam, hogy itt voltam a bátyámnál, meglátogattam, és most haza akarok menni. De mondtam, hogy át kellene mennem a Dunán. Azt válaszolta, hogy hát ez bizony nehéz dolog lesz, de aztán volt egy pár kötött kesztyűm, ami házilag lett kötve, és azt mondta, hogy ha ezt a kesztyűt odaadom neki, akkor átvisz engem a Dunán. Persze, hogy lehúztam a kesztyűt egyből, odaadtam neki, és átvittek. Azt mondták, hogy szálljak fel egy teherautóra, ez valamikor délután volt, felszálltam, és komppal mentünk át. A túlparton aztán valamerre mentünk, éjszaka volt akkor már, úgyhogy nagyon nem tudom, hogy merre, de mikor Bonyhád felé közeledtünk, akkor kopogtam nekik, hogy most már álljanak meg, mert itthon vagyok, engedjenek le, és így sikerült onnan is megszökni.

Baján még addig vártam ott a posta sarkán, amíg a többiek, a többi szakadati, meg az ismerősök, amikor onnan kijöttek és elmentek a vasútra és berakták őket a vagonba, és gondolom meg sem álltak már a Szovjetúnióig. És ha én akkor ott beszálok, akkor én is ott kötöttem volna ki.

Andi: A bátyád is oda került?

Papa: Az is ott volt. Ő öt év után jött haza, nővérem is ott volt, mert a nőket is ugyanúgy elvitték, úgyhogy egy családból négyen voltunk ott. Nőket, férfiakat, mindenkit vittek, az volt a lényeg, hogy 18-40 éves korig mindenkit elvigyenek, aki bírta.

A sógornőm, a bátyám felesége, őt is elhozták, de ő Szekszárdon szökött meg. Neki így sikerült megmenekülni. Tehát négyünk közül én és a sógornőm megszöktünk, és a bátyám, meg a nővérem kikerültek a Szovjetúnióba és a nővérem négy évig, a bátyám öt évig volt kint. Ott a szénbányában dolgoztak, a bátyám pedig rakodó volt

egy teherautónál, és neki így mindig sikerült hozzájutnia egy kis élelemhez, ehhez-ahhoz, és így tudta segíteni a testvérét is, úgyhogy ő is életben maradt. Különben meghalt volna, mert hát nem sokan jöttek haza, rengeteg halott volt.

Miután hazajöttek, utána nem engedték ki őket a családjukhoz, akiket közben kitelepítettek. András és Mária ki akart volna menni a gyerekeihez, a családjához, de nem engedték őket, oda kellett visszamenniük, ahonnan annak idején elvitték őket. Itt voltak aztán Magyarországon, és mi meg akkor már Mezőkomáromban laktunk, úgyhogy akkor a Mária a mama szüleinél lakott Szakadáton és mikor a bátyám hazajött egy évvel később, ő akkor már ott volt velünk Mezőkomáromban. Ekkor már élt a Peti is. Ott mentünk a cséplőgéphez dolgozni, én maszekoltam, de ezt majd a mama elmeséli részletesebben egy kicsit. Így sikerült itt megmaradnunk. András egyfolytában kérvényezte, hogy mehessen vissza a családjához, de nem engedték haza, még én is felmentem az irodába Pestre is, a Rákosi irodába, hogy hát engedjék ki, de nem engedték ki. És mikor kiszökött, akkor szökött a Mária is. Ezután kaptunk egy levelet, amit nem bontottunk fel, de állítólag az állt benne, hogy menjen fel Pestre és akkor ott elintézik az ügyét, de mi ráírtuk a levélre, hogy ismeretlen címzett, eltávozott és így el volt intézve. Kelet-Németországba szökött ki, és onnan pedig átszökött Ausztriába a családjához.

Ezek a szökések, hogy én nem törődtem bele, hogy ez van, mind a mamának az érdeme, mert olyan szerelmes voltam, hogy na. Kb. négy évig udvaroltam a mamának, amíg aztán Mezőkomáromban összekerültünk, és megtartottuk az esküvőt, és úgy mentünk vissza Szakadára, hozzáépítettük azt a szobát, és ott laktunk. Nehéz, komoly dolgok voltak ezek.

Tehát ez volt az én történetem röviden, a többit, a kitelepítést majd a mama elmeséli, de hát nehéz volt. Nehéz időszak volt akkoriban...

A hangfelvétel alapján készítette: Krémer Andrea Heléna (2003)